

یک موقعیت خاص به نام چند پایه

شیوه آموزش در کلاس چند پایه دوره ابتدایی

مؤلف: سید داود میر شفیعی لنگری

این کتاب به سفارش معاونت آموزش ابتدایی اداره کل آموزش و پرورش تهران، تهران، ایران تولید شده است.

سرشناسه	: میرشقیعی لنگری، سید داود، ۱۳۳۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: یک موقعیت خاص به نام چندپایه - شیوه آموزش در کلاس چندپایه دوره ابتدایی / مولف داود میر شقیعی لنگری؛ به سفارش معاونت آموزش ابتدایی اداره کل آموزش و پرورش مازندران، تهران: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان (انتشارات مدرسه)، ۱۳۹۴.
مشخصات نشر	: ۲۱۶ ص.
مشخصات ظاهری	: ۳-۱۰۷۴-۰۸-۹۶۴-۹۷۸
شابک	: فیبا
وضعیت فهرست نویسی	: چاپ قبلی: دانش آفرین: رشداندیشه: ۱۳۸۸.
یادداشت	: تدریس چندپایه
موضوع	: آموزش ابتدایی
موضوع	: سازمان آموزش و پرورش استان مازندران، گروه آموزش پیش دبستانی و ابتدایی
شناسه افزوده	: ۱۳۹۴ م ۲۹/ت۴ LB1۰
رده بندی کنگره	: ۳۷۱/۲۵
رده بندی دیویی	: ۴۱۷۰۰۱۵
شم به کتابشناسی ملی	

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
وزارت آموزش و پرورش

یک موقعیت خاص به نام چندپایه

شیوه آموزش در کلاس چندپایه دوره ابتدایی

• مؤلف: سید داود میر شقیعی لنگری

• طراح گرافیک: محمد حسن خانیان

• چاپ اول: ۱۳۹۵

• تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

• لیثوگرافی: خاورمیانه

• چاپ و صحافی: چاپ خجسته

• قیمت: ۱۲۰۰۰ ریال

حق چاپ محفوظ است

• شابک: ۳-۱۰۷۴-۰۸-۹۶۴-۹۷۸

ISBN: 978-964-08-1074-3

• نشانی: تهران، خیابان سپهبد قرنی، نرسیده به پل کریمخان زند،

کوچه شهید محمود حقیقت‌طلب، شماره ۸

• تلفن: ۸۸۸۰۰۳۲۴-۹ دورنویس (فاکس): ۸۸۹۰۳۸۰۹

۷	 مقدمه
۹	 پیش گفتار
۱۰	 مقدمه مولف

فصل اول

معرفی چند پایه و انواع روش ها

۱۵	 چند پایه و مناطق محروم و روستایی
۱۷	 دلایل تشکیل و وجود کلاس های چند پایه
۲۰	 روش های آموزش و اداره ی کلاس چند پایه
۲۸	 مراحل اجرای شیوه ی محوری (چگونگی انجام فعالیت)
۳۸	 فعالیت های خودآموز و یا فرصت های آموزشی
۴۶	 روش نوین تدریس با رویکرد «تلفیقی»
۴۶	 چند ویژگی رویکرد «تلفیقی»
۵۲	 الف: تلفیق کردن در دروس یک پایه
۵۳	 ب: تلفیق در دروس چندین پایه ی یک کلاس با یکدیگر

طرح و برنامه‌های پیشنهادی در آموزش کلاس چندپایه ۶۳

- نمونه فعالیت‌های آموزشی در یک جلسه با رویکرد «تلفیقی، محوری و...» در کلاس چندپایه ۱۰۷
- ایجاد تغییرات در محتوا و ادغام کردن مفاهیم آموزشی ۱۵۳
- فعالیت‌های آموزشی با رویکرد «تلفیقی» بین محتوای دروس یک پایه ۱۵۶

طراحی آموزشی (طرح درس) در کلاس چندپایه ۱۸۷

۱. نمونه طرح درس چندپایه (دوپایه) ۱۹۰
۲. نمونه‌ای ساده از طرح درس چندپایه (سه پایه) ۱۹۶
۳. نمونه‌ای ساده از طرح درس چندپایه (دوپایه) ۲۰۲
- فهرست منابع ۲۱۵

در سه دهه‌ی گذشته، کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، با فراز و نشیب‌های فراوانی در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و آموزشی مواجه بوده‌اند. به همین منظور در رویارویی با بسیاری از چالش‌های بالقوه‌ی آینده، سیستم آموزشی به عنوان یکی از سرمایه‌های ضروری در تلاش برای تحقق اهداف مربوط به توسعه، تلقی شده و مهم‌ترین ابزار موجود برای پیشبرد برنامه‌ها و واقعیت بخشی به آرمان‌های هر ملت محسوب می‌شود.

برای نیل به این اهداف، باید با تنش‌های اصلی روبرو شویم و بر آنان فائق آییم. تنش‌های میان؛ جوامع جهانی و محلی، همگانی، فردی، سنت و تجدد، ملاحظات دراز مدت و کوتاه مدت و بالاخره تنش میان توسعه‌ی فوق العاده، دانش و ظرفیت تطابق بشر با آن و در نهایت، تنش میان معنویات و مادیات است که غالباً جهان بدون شناخت آن، از روی دستیابی به آرمان‌ها و ارزش‌هایی را که «اخلاق» نام دارد، در سر می‌پروراند.

رسالت اصلی آموزش و پرورش، توانمندسازی به فرد فرد انسان‌ها در جهت شکوفایی کامل استعدادها و شناخت توانمندی‌های خلاق خویش است. این هدف بر سایر اهداف آموزش و پرورش، ارجحیت دارد. حصول این هدف هر چند دشوار و طولانی است، اما، در جهت جستجوی جهانی عادلانه‌تر و بهتر برای زیستن، ضروری محسوب می‌شود.

آموزش و پرورش سرمایه‌گذاری برای آینده است و این، از جمله سرمایه‌هایی است که حق عمومی برای همه‌ی افراد جامعه می‌باشد. وجود شرایط و موقعیت‌های ماصر در دستگاه عظیم تعلیم و تربیت، که مولد سرمایه‌های اجتماعی کشور محسوب می‌گردد، زیبایی و ارزش، سرمایه‌گذاری و نوع ارائه آن را بیش از پیش نمایان می‌سازد.

کلاس‌های چندپایه یک موقعیت خاص بوده و تشکیل و لزوم این گونه کلاس‌ها با توجه به شرایط کنونی در روستاها و مناطق محروم و کمتر توسعه یافته و بعضاً در حاشیه‌ی شهرها، روستاها و ناپذیر تلقی می‌گردد.

اگر چه در حال حاضر وجود یک کلاس چند پایه چالش‌ها و مشکلاتی را به همراه دارد اما بر این باوریم که یک کلاس چند پایه نمادی از تمام برنامه‌های آموزشی، پرورشی و اداری آموزش و پرورش - در نوع ارائه‌ی خدمات در این حوزه‌ها - می‌باشد و معلمان و دانش‌آموزانی که در این موقعیت‌ها خدمت یا تحصیل نموده‌اند انسان‌هایی سخت‌کوش‌تر، موفق‌تر و موثرتر بوده و تربیت شده‌اند.

معلم یک کلاس چند پایه در حقیقت سرپرستی خانواده پرفرزندگی است که باید برای همه‌ی آنان به صورت متفاوت برنامه ریزی نماید و به نسبت مساوی توجه خود را به هر کدام از آنان نشان دهد در

حقیقت یک کلاس چند پایه «کلاسی برای تمرین زندگی» است.

آن چه این مساله را مهم می کند این است که ما زمانی می توانیم کلاس ها یا موقعیت خاص مانند کلاس چندپایه را یک فرصت بدانیم که نوع نگاهمان را تغییر داده و از دریچه ای دیگر به این پدیده بنگریم که همانا به دنبال تحقق عدالت آموزشی، جلوگیری از ترک تحصیل، دادن امید به دانش آموزان مناطق محروم و کمتر توسعه یافته، جلوگیری از مهاجرت های بی رویه، کمک به اقتصاد خانواده ها، افزایش پوشش تحصیلی در بین دختران و... است.

محوری ترین راهبرد در این تغییر نگاه، ارتقا کیفیت آموزشی در این کلاس ها می باشد که براساس چشم انداز برنامه راهبردی، معاونت آموزش ابتدایی، تمامی مدارس می بایستی به عنوان خاستگاه اصلی تحقق اهداف عالی، نظاً، تربیت رسمی و عمومی کشور، مراکزی کارآمد، اثربخش و یادگیرنده بوده و به استناد هدف کلان شماره ۳، تحوّل بنیادین آموزش و پرورش روح عدالت کمی و کیفی در آن ها ساری و جاری باشند.

اگر هدف ما دستیابی به «آموزش برای همه» است که یکی از سیاست های راهبردی و اصلی نظام آموزشی کشور به استناد سند چشم انداز بیست و سه ساله، قانون برنامه پنجم توسعه، سند تحول بنیادین، مصوبه ۵۹۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی و تعهدات، بیرونی و داخلی سند داکار و... می باشد، زمینه های اجرایی لازم جهت عملیاتی نمودن طرح کیفیت بخشی آموزش ها، با مبنای در اولویت برنامه ها قرار گیرد.

بدین منظور و به استناد راهکار ۳۱/۹ سند برنامه راهبردی، معاونت آموزش ابتدایی وزارت متبوع توجه به کلاس های چندپایه با هدف ارتقای کیفی فعالیت های یادگاری و کلاس ها در دستور کار معاونت آموزش ابتدایی استان مازندران قرار گرفت. لذا معاونت آموزش ابتدایی به منظور دستیابی به:

■ ارتقاء آموزش معلمان کلاس های چندپایه

■ منعطف نمودن روش تدریس در این کلاس ها

■ افزایش انگیزش معلمان چندپایه

■ تحقق عدالت آموزشی

■ نظارت بر کلاس های درس چندپایه

مجموعه ای را بر اساس تجارب چندین ساله ی مولف، با این هدف طراحی و تدوین نموده تا ارائه کننده ی نمونه ای از خدمات به معلمان کلاس های چندپایه به عنوان موقعیت خاص و فرصتی برای به نمایش گذاشتن توانمندی های معلمان و دانش آموزان باشد.

معاون آموزش ابتدایی

اداره کل آموزش و پرورش مازندران

کتاب «چندپایه» یک موقعیت خاص، در حال حاضر به دلایل مختلف توجه معلمان، دانشجویان فرهنگی، مدرسان و کارشناسان آموزش ابتدایی را به خود جلب کرده است. زیرا:

* فعالیت‌های تجربی که ارائه گردید، در موقعیت واقعی کلاس چندپایه بکار گرفته شد. (به نظر می‌رسد چون صرفاً به مبانی پرداخته نشد. بلکه فعالیت‌های متنوع عملی نیز همراه آن آمده است.) تجربه ارزشمند است. زیرا علم ناب می‌باشد.

* به ویژگی‌های مختلف کلاس چندپایه اعم از معلم این کلاس‌ها، توانمندی موجود در دانش‌آموزان و برنامه‌های روزانه و... با ناکث کامل و صحیح پرداخته شد. (چندپایه به درستی بیان شد.)

* تا کنون منابعی که قایت اجرایی مطلوبی در کلاس‌های چندپایه با ترکیب مختلف را داشته باشد ارائه نشد. و یا در دسترس معلمان قرار نگرفت.

* شیوه‌های پیشنهادی در سطح دسته‌ای از کلاس‌های چندپایه در مناطق مختلف کشور بکار گرفته شد. و افراد زیادی نسبت به کار این شیر، نظر دادند. (اعلام رضایت معلمان از نتایج کاربرد شیوه‌ها) * انعطاف پذیر کردن و جرئت دادن به معلم چندپایه در ایجاد تغییرات محتوای کتاب درسی، ایجاد ارتباط محتوایی، خاص و مستقل بودن کلاس با حفظ اهداف، آموزشی پایه‌ها، * و...

لذا به دلیل استقبال همکاران زیادی در سطح کشور، خصوصاً شرکت کنندگان در کارگاهی که تحت عنوان دوره آموزش مدرسين چندپایه در تهران داشتم. رآذر ۱۳۹۵ به کمک دفتر آموزش ابتدایی وزارت آموزش و پرورش دوره برگزار شد. و همچنین گارگاه‌های آموزشی در ده‌های که با معلمان در چند استان مختلف کشور داشته‌ام، این جانب را برآن داشت تا چاپ جدیدی از کتاب تهیه داشته باشم.

البته در تجدید چاپ سعی شد تا حدودی تغییرات دوره‌ی ابتدایی هم مورد توجه قرار گیرد. لذا در چند بخش نسبت به چاپ قبلی اصلاحاتی انجام شد و نکته‌هایی به آن‌ها اضافه شده است. امیدوارم این تجربیات که حاصل چهل و یک سال معلمی‌ام است برای معلمان دلسوخته مفید واقع گردد. انشا...

بسم الله الرحمن الرحيم

سال‌ها به عنوان یک معلم این پرسش در ذهنم خود نمایی می‌کرد که:

* پس کلاس‌های «چند پایه» چی؟!*

* در برابر این همه تغییرات در محتوای دوره‌ی ابتدایی، آموزش دادن معلمان هر پایه، پیشنهاد و ارائه‌ی روش‌های جدید و نوین بخصوص در این سال‌های اخیر، چرا کسی کلاس چندپایه را نمی‌بیند؟!

* راستی چه کسانی مدرسه‌ی چندپایه را می‌شناسند؟ و یا این که چنین کلاس‌هایی را دیده‌اند؟!

* آیا در ارزیابی از زده‌ی کتاب‌های درسی و سایر برنامه‌های کلان ابتدایی، آن‌ها را در موقعیت یک کلاس چندپایه (حدوداً ۱۰ پایه) هم مورد آزمایش قرار می‌دهند؟! و...

اتفاقاً طرح این سوالات را به یاد خاطره‌ای می‌اندازد که بیان آن جای تامل است.

«زمانی نه چندان دور، در ابتدای از تغییرات کتاب علوم تجربی و سال‌ها انتظار، در همایشی برنامه‌ریزی‌های کلانی در تغییرات، بگر کتاب‌های درسی ابتدایی و آموزش معلمان انجام پذیرد. به عنوان یکی از مدعوین استانی حاضر بودم. گروه‌ها را در این معلمان مناطق مختلف کشور در این همایش تشکیل شد. قرار بر این بود تا پس از انجام کار گروهی، تفراز هر گروه به نمایندگی در جلسه‌ی عمومی گزارش نتایج گروه خود را در رابطه با کتاب‌های درسی ارائه کند. من به عنوان نماینده‌ی یکی از گروه‌ها، خطاب به بعضی از افراد مسئول اداره کننده‌ی همایش، ابتدا شرایط کلاس چندپایه را گفتم. متأسفانه گاهی با چهره‌ی برافروخته آن‌ها روبرو می‌شدم. آن‌ها اظهار می‌کردند که بیان چنین موضوعی در شروع کار تغییرات بنیادی، به معنی مخالفت با طرح‌های جدید و چوب‌بند چرخ تغییرات گذاشتن است. و گفته شد: این مشکل شماس، عموماً افرادی مانند شما که به روش‌های سنتی عادت کرده‌اند در برابر تغییرات می‌ایستند.»

اما به نظرم گوینده‌های چنین سخنانی، خود غافل بودند که این چرخ ساختار، به قدری قابل حمل بار در کلاس چندپایه را نبوده است. به همین دلیل مدرسه‌ی چندپایه، در برنامه‌ریزی‌های جدید بخصوص تولید محتوای هم نادیده گرفته شد.

حال آن که مدرسه‌ی «چندپایه» کارنامه‌ای درخشان دارد و هم دارای عمری طولانی تراز برنامه‌های جدید آموزش پرورش است.

اتفاقاً آموزش و پرورش از تجربه‌های چندین ساله‌ی کلاس «چندپایه» قوت گرفت و وارد عرصه‌های جدید شد.

به طور یقین همه‌ی کسانی که در کلاس چندپایه خود شاگردی کردند و یا به عنوان معلم آن را برپا داشتند

و در آن فضای کوچک، با تعداد کمی از فراگیران قرار گرفتند، می‌دانند که تدریس در چنین کلاس‌هایی چه لطفی دارد. گاهی به نظر می‌رسد که معلمی کردن در کلاس چندپایه با آن همه مشکلات حاشیه‌ای، هرگز همتایی ندارد.

از سال‌ها قبل چگونگی اجرای برنامه‌های کلاس چندپایه، دغدغه‌ی خاطر ما بود. همین امر موجب گردید که ابتدا شیوه‌های کار با معلمان چندپایه که کلاس عضوی از وجودشان بود، در میان گذاشته شود. بعدها هم این موضوع به بعضی از اساتید محترم ارائه شد، که از جمله‌ی آنان برادرارزشمند و استاد محترم آقای دکتر محمود امانی طهرانی سرگروه علوم تجربی در آن زمان دفتر تالیف بودند. اتفاقاً متوجه شدم که ایشان خود به این امر مهم بطور جدی فکرمی‌کرده‌اند. تاجایی که در کتاب راهنما معلم علوم تجربی دوره‌ی ابتدایی (تهیه شده د. سال ۱۳۸۰) با نظرایشان و دیگر مولفین برای اولین بار، درباره‌ی چگونگی آموزش علوم در کلاس چندپایه دوره‌ی ابتدایی خطاب به معلمان مطالبی آورده شد.

ایشان موضوع کلاس چندپایه را «...بسیار مختلف دفتر تالیف طرح نمودند. اقدامات اولیه هم صورت گرفته بود. ولی از طرف دفتر تالیف، نتیجه‌ی نهایی آن تصمیمات ارائه نشد. لذا همان فعالیت‌های مقدماتی در گروه علوم تجربی دفتر تالیف و به موجب ایشان، ما بر آن داشت تا در این مجموعه، به روش‌ها و نمونه طرح و برنامه‌هایی پیشنهادی خود که در کلاس چندپایه بکار گرفته شد بپردازم که بتواند برای معلمان چندپایه مفید واقع گردد. و این کلاس‌ها را به سمتی سوق دهم که مناسب موقعیت آن باشد.

نمونه فعالیت‌ها، حاصل کار کوچکی از سال‌ها قبل به نام «معلمی در کلاس «چندپایه»، معلم راهنما (ناظر) مدارس روستایی، مدرس مراکز ضمن خدمت، مدرس کتاب‌های جدید التالیف و تربیت معلم بوده است. که همه‌ی آن‌ها در کلاس درس به مرحله‌ی اجرا درآمد. که نتایج حاصل از آن هم بسیار خوب بود. امیدوارم انشالله... برای دیگر معلمان در کلاس‌های «چندپایه» مفید باشد. از این که چنین توفیقی را خداوند عنایت فرمود که بتوانم آن را در اختیار معلمان قرار دهم شاکرم

تقدیم به همه‌ی معلمانی که از گذشته‌های دور تا کنون، با کمترین امکانات کلاس چندپایه را اداره کردند.

مؤلف: سید داود میر شفیعی لنگری